

M^da

**PŘES DOBRÝ VÝSLEDEK
SE TRENDY NEMĚNÍ
SPD V KOMUNÁLNÍCH
VOLBÁCH V BAVORSKU
MAX HAUSNER, THOMAS OELLERMANN**

██████████

Název: Přes dobrý výsledek se trendy nemění. SPD v komunálních volbách v Bavorsku

Autoři: Max Hausner, Thomas Oellermann

Překlad: Kristýna Dohnalová

Redakce: Lukáš Pfauser

Sazba: Tomáš Tichák

Obálka a grafický design: Tereza Melenová

Vydavatel: Masarykova demokratická akademie, z. s.

© Masarykova demokratická akademie, z. s. (2020)

Historický úvod

Skutečnost, že Bavorsko není baštou sociální demokracie, souvisí z historického hlediska s jeho nízkou mírou urbanizace, a především pak industrializace. Ve venkovských oblastech, které silně ovlivňoval katolicismus, dominovaly po dlouhou dobu výhradně konzervativní strany. Až po druhé světové válce se Sociálnědemokratická strana Německa (SPD) dokázala v Bavorsku organizačně rozšířit i sem. Hlavní důvod představoval příchod sudetoněmeckých sociálních demokratů, kteří byli vysídleni z Československa.

V té době poprvé vznikala místní sdružení SPD i v malých městech a na venkově, důsledkem čehož se etablovaly oblasti, v nichž mohla SPD následně nejen budovat pevné struktury, ale také dosáhnout volebních úspěchů. Kromě bavorských velkoměst se jednalo především o regiony na severu Bavorska, jejichž dříve prosperující průmyslové části se později dostaly do ekonomické krize, což vedlo ve srovnání se zbytkem největší spolkové země k výraznému zvýšení nezaměstnanosti.

Pod vedením sudetoněmeckého sociálního demokrata a československého rodáka Volkmaru Gaberta dosáhla SPD v Bavorsku nejlepších výsledků v zemských volbách. V roce 1962 si připsala 35,3 %, ve volbách v roce 1966 zaznamenala úspěch s podporou 35,8 % a rok 1970 slavila po zisku 33,3 % hlasů.

SPD spolu se vznikem dalších stran již nemohla v následujících desetiletích nicméně dosáhnout takových výsledků. V některých městech a ve svých venkovských baštách v severním Bavorsku však zůstala důležitou politickou silou.

I když se bavorským sociálním demokratům nikdy nepodařilo vyhrát zemské volby, mají v rámci spolkové sociální demokracie určitý vliv, primárně odvozený od silné pozice Svobodného státu Bavorsko ve Spolkové republice Německo.

Komunální volby 2020

Pokud hovoříme o komunálních volbách, existují v jednotlivých spolkových zemích značné rozdíly. Na národní úrovni pro ně není ustaveno jednotné datum, každá spolková země má navíc vlastní komunální ústavu, což se odráží i v dalších klíčových parametrech pro uvedený typ voleb. Zásadní výjimku pak představují městské státy Berlín, Hamburk a Brémy, kde mají volby do městské rady nebo volby vrchního starosty de facto stejnou relevanci jako volby zemské. V rámci spolkových zemí však existují rozdíly i co do délky příslušného legislativního období a co do formy voleb.

V Bavorsku se komunální volby konají každých šest let. Volí se v 71 zemských okresech, ve 25 městských okresech a ve více než 2000 obcích, kde se obsazuje téměř 40 000 mandátů. V bavorských komunálních volbách se volí kombinací kumulace (voliči se mohou ve volbách s otevřenými seznamy a při možnosti výběrů více kandidátů rozhodnout spojit několik dostupných hlasů do podpory jednoho konkrétního politika) a panašování (voliči mohou ve volbách s tzv. vícečetným systémem rozdělit více dostupných hlasů kandidátům z různých volebních seznamů).

Voliči

Předvolební průzkumy ukázaly, že pro většinu voličů není spolková nebo zemská politika při volebním hlasování ve městech a obcích rozhodujícím faktorem. Jak vypočetl výzkum německé veřejnoprávní stanice ARD **Bayerntrend**, u 76 % bavorských voličů hraje nejdůležitější roli právě politika komunální, přičemž voliči AfD připisují spolkové politice větší význam (21 %). Uvedená čísla ilustrují, že navzdory nepříznivému trendu v celostátním měřítku mohou strany v komunálních volbách dosáhnout úspěchů, pokud budou prosazovat kvalitní komunální politiku a nabízet důvěryhodné kandidáty a kandidátky.

Jak dokládá další průzkum **Bayerntrend**, při hlasování mají rozhodující význam osoby kandidátů a kandidátek (potvrdilo to 86 % dotázaných). Podobně důležitým faktorem jsou stranická příslušnost a politické postoje jednotlivých kandidátů (77 %). Dlouhodobé stranické vazby, které byly pro Německo důležité po mnoho desetiletí, nyní hrají významnou roli jen u 40 % dotázaných. Pouze 34 % voličů pak tvrdí, že je v jejich rozhodování ovlivňuje volební kampaň.

Citelné rozdíly v přízni voličů směrem k politickým osobnostem kandidujícím v komunálních volbách panují také mezi městskými a venkovskými oblastmi. Až 43 % voličů v úrovni zemských okresů uvádí, že osoby kandidátů jsou velmi důležitým faktorem při hlasování. Oproti tomu ve velkých městech si totéž myslí 33 % lidí.

Volební výsledky

Protože voliči v bavorských komunálních volbách odevzdávají různé typy hlasů, lze celozemský výsledek určit jen obtížně. Níže uvedená tabulka každopádně na základě výsledků v městských a zemských okresech potvrzuje, že SPD je v této spolkové zemi stranou měst.

Tab. 1: Hlasy pro městské rady městských okresů a okresní zastupitelstva zemských okresů v procentech

	Městské okresy	Zemské okresy	Celkem	+/-
SPD	20,4	11,6	13,7	-7,0

Výsledek SPD ve výši 13,7 % je výrazně lepší než ten v posledních zemských volbách v roce 2018, kdy strana dosáhla pouhých 9,8 %. Získ 13,7 % lze považovat za velký úspěch vzhledem k silnější konkurenci politických stran, která je pro komunální volby příznačná také kvůli účasti sdružení nezávislých kandidátů. Navzdory zdokumentovanému poklesu celkového počtu hlasů se SPD podařilo v mnoha bavorských městech ve druhém kole voleb úspěšně obsadit pozice vrchních starostů.

Tab. 2: Zvolení vrchní starostové a zemští radové

	Vrchní starostové	Zemští radové	Celkem
SPD	12 z 24	1 z 64	13 z 88

Tabulka ukazuje, že existuje výrazný rozdíl v úspěšnosti SPD, pokud jde o získání mandátů do funkce vrchních starostů, jichž získala strana 12 ze 24. V zemských okresech naopak uspěla takto vrcholně pouze v jednom případě z 64. Markantní rozdíl ukazuje opět kontrast mezi městem a venkovem.

Ve skutečnosti by mohl být výborný výsledek bavorské SPD v komunálních volbách zdůvodněn tím, že se jí ve větších městech podařilo do volebního klání vyslat kvalitní a důvěryhodné kandidáty. Velký úspěch ve volbách vrchních starostů se ostatně potvrzuje i při pohledu na volby do městské rady ve velkých městech, jak ukazuje následující tabulka.

Tab. 3: Hlasy/křesla pro SPD – volby do městské rady

Městská rada	V křeslech	V procentech	+/- v procentech
Mnichov	18 z 80	22	-8,8
Norimberk	18 z 71	25,7	-18,4
Augsburg	9 z 60	14,3	-8,0
Řezno	6 z 50	12,2	-21,5
Ingolstadt	9 z 50	17,5	-1,9
Würzburg	4 z 50	9,2	-10,3

SPD zde v porovnání s výsledky minulých komunálních voleb nicméně utrpěla velké ztráty. Důvodem jsou negativní trendy na celostátní úrovni, početná politická konkurence na komunální úrovni a nezdárka rovněž skandály místních politiků.

Jmenujme jeden příklad skandálu z Řezna, kde SPD zaznamenala propad ve volbách do městské rady, navzdory čemuž byla schopna, i když velmi těsně, zvítězit ve volbě vrchního starosty. Politička Gertrud Malz-Schwarzfischerová s 50,7 % porazila ve druhém kole voleb Astrid Freudensteinovou z CSU s 49,3 %. Předchůdce Malz-Schwarzfischerové Joachim Wolbergs byl po obvinění z korupce zbaven úřadu. Z prvního soudního řízení vyšel bez trestu. Wolbergs poté opustil SPD a založil nové uskupení, které odliv voličů od SPD dále zvýšilo.

V Ingolstadtu odcházela SPD s ještě lepším výsledkem než v Řezně. Novým vrchním starostou se stal Christian Scharpf po zisku 59,3 %, čímž ukončil 48 let trvající vládu CSU ve městě. SPD těžila z aféry kolem obchodů s nemovitostmi, do nichž byl zapleten i tehdejší vrchní starosta z CSU Alfred Lehmann. Scharpf dokázal z této situace profitovat. Díky svým zkušenostem s mnichovskou komunální politikou nebyl považován za součást původních politických struktur v Ingolstadtu. Navíc propagoval věcný a nadstranický styl vládnutí a oproti očekávání zabodoval i co se týče sociální politiky.

Sociální otázky stály po desetiletí v popředí politiky i ve městě Fürth, které představovalo jednu z klasických bašt bavorské SPD. Fürth ještě na konci 90. let vykazoval nezaměstnanost ve výši 15 %, ale postupem doby se zde situace výrazně zlepšila. V letošních volbách do městské rady ztratila SPD 8,4 % a dosáhla výsledku 42,7 %. Úřadující vrchní starosta Thomas Jung pak mohl být zvolen s jasnými 73 % již v prvním kole hlasování.

Volební účast

Účast v komunálních volbách na jaře 2020 činila 59 %, převýšila tedy výrazně rok 2014, kdy k urnám přišla polovina oprávněných voličů. Důvodem byla mimo jiné skutečnost, že druhé kolo voleb do funkcí vrchních starostů a zemských radů se kvůli epidemii virem SARS-CoV-2 uskutečnilo pouze korespondenční formou.

Vyšší volební účast se následně pro viceprezidenta Bavorského zemského sněmu a bývalého předsedu frakce bavorské SPD Markuse Rinderspachera stala záminkou začít nahlas uvažovat o reformě volebního zákona tak, aby se na budoucí volby korespondenční forma hlasování uplatnila výhradně. Politik argumentoval údajem ze zemských voleb z roku 2018, kdy uvedenou formu hlasování využilo téměř 39 % voličů. Připomenul dále, že celoplošné korespondenční hlasování by ušetřilo náklady, spojené mimo jiné s provozem volebních místností.

V reakci na Rinderspacherův podnět zaznělo v médiích, že Spolkový ústavní soud nahlíží na celoplošné zavedení korespondenčního způsobu hlasování kriticky, neboť princip prezenčních voleb je v ústavním systému dlouhodobě ukotven. Další námítky se týkaly možného nebezpečí manipulace s korespondenčně odevzdanými hlasy. Rinderspacherův návrh se však setkal i s podporou právě kvůli silnému argumentu o vyšší volební účasti.

Relativně vysoká účast, nehledě na její další možné dopady v budoucnosti, každopádně znamenala, že se k bavorským místním volbám upnula celonárodní pozornost.

Hodnocení

Situace před komunálními volbami nebyla pro SPD skutečně jednoduchá, protože v předcházejících volebních kláních musela až na několik málo výjimek snášet trpké porážky. Předseda SPD v obvodu Horní Franky Jörg Nürnberger v souvislosti s tím poukázal na fakt, že při takové konstelaci se účastníkům volební kampaně jen obtížně dařilo přesvědčovat občany, že sociálně demokratické koncepty jsou správné a stojí za jejich podporu.

Negativní roli pro sociální demokraty v Bavorsku sehrála také silná konkurence, neboť v mnoha obcích bylo oproti minulosti předloženo podstatně více volebních návrhů a seznamů. Nürnberger navzdory obtížným okolnostem upozornil na fakt, že SPD v Horních Frankách představu-

je v komunální politice silnou a sebevědomou stranu, která má šanci vyhrát.

Pozitivně hodnotila výsledek voleb zemská předsedkyně SPD Natascha Kohnenová. Celkově příznivá podpora podle ní ilustruje silnou důvěru obyvatel v komunální politiky strany, ať už jde o ekonomickou, ekologickou či sociální problematiku. Voliči věřili, že SPD politicky progresivní program přemění v reálné kroky a bude při tom postupovat spolehlivě, odhodlaně a odpovědně. Důvěru v program SPD a jeho následné uplatňování lze podle političky pozorovat zejména u městských okresů. Pokud by jich strana v budoucnu ovládala 12 z 25, šlo by o skvělý výsledek také v celostátním měřítku.

Generální tajemník bavorské SPD Uli Grötsch přes všechna popsaná pozitiva připustil, že celkové výsledky voleb do obecních, okresních a městských zastupitelstev nedávají důvod k radosti. Podotkl, že je třeba provést podrobnou analýzu.

Pozitivní pohledy na výsledky voleb mírnili i politici a političky, jimž se podařilo získat mandát za SPD. Například zemská radová za oblast Aderland Rita Röhrlová uvedla, že SPD získala vyšší přízeň voličů pouze v okresech, kde postavila dobré kandidáty. Dodala, že strana sama musí rychle zvážit, proč není její politika pro voliče dostatečně přesvědčivá, jinak hrozí, že se v budoucnu ani nedostane do zemského parlamentu.

Z různých hodnocení komunálních voleb lze nicméně odvodit potenciál bavorské SPD na zemské a obecně i na celostátní úrovni. V době, kdy se strana nedokáže prosadit na základě programu a postrádá koaliční potenciál, jí zbývá získat voličskou důvěru prostřednictvím vhodného výběru kandidátů, jak ostatně ukázaly právě výsledky voleb vrchních starostů v Bavorsku.

Tímto způsobem se může SPD podařit znovu vstoupit do vlády, což je nejpříhodnější konstelace pro uplatňování progresivní politiky. Ukazuje se tedy, že impulsy pro programovou a personální obnovu sociální demokracie mohou vzejít také z oblastních úrovní, čímž se německá SPD může stát vzorem pro celé sociálnědemokratické hnutí v Evropě.

Max Hausner, absolvent politologie a demokratické vědy, od roku 2020 působí jako výzkumný asistent na policejním oddělení výzkumného ústavu Univerzity státní správy v Bavorsku.

Thomas Oellermann, absolvent doktorského studie historie na univerzitě Heinricha Heineho v Düsseldorfu, během kterého se zabýval dějinami východní Evropy. Od roku 2014 výzkumný pracovník Friedrich-Ebert-Stiftung v Praze.